

Մեծարգո նախագահող, հարգելի պատգամավորներ,

Ձեր ուշադրությանն եմ ներկայացնում Հայաստանի Հանրապետության Հաշվեքննիչ պալատի 2018 թվականի գործունեության տարեկան հաղորդումը, որը 2019 թվականի մայիսի 17-ին ներկայացվել է Ազգային ժողով, Կառավարություն, ինչպես նաև հրապարակվել է Հաշվեքննիչ պալատի պաշտոնական կայքում:

Նախ, առաջ անցնելով, ցանկանում եմ նշել, որ արձանագրվել են միլիարդավոր դրամների հասնող անհամապատասխանություններ: Կան բազմաթիվ խեղաթյուրման փաստեր: Պալատն, ընդհանուր առմամբ, ներկայացրել է 359 տարաբնույթ առաջարկություն, այդ թվում՝ համակարգին միտված՝ 44, արդյունքին միտված՝ 128 և խնդիրներին միտված 187 առաջարկություններ, որոնք մեր կարծիքով կարող են բարելավել պետական մարմինների գործունեությունը:

2018թ. գործունեության տարեկան ծրագրով հաստատված 25 հաշվեքննությունից 19-ն ավարտված է, երկուսը՝ կասեցված, իսկ 4-ի մասով հաշվեքննության աշխատանքները շարունակվում են: Դրանք վերաբերում են ՀՀ պաշտպանության նախարարության, «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի, Ռուս-Հայկական համալսարանի (ՌԴ հաշվիչ պալատի հետ համատեղ) և Դեղերի շրջանառության պետական կարգավորմանն ուղղված ֆինանսատնտեսական գործունեության գործընթացի հաշվեքննությանը:

Ընթացիկ եզրակացությունները կազմվել են՝ հիմք ընդունելով հաշվեքննության ընթացքում հաշվեքննողների կողմից կազմված արձանագրությունները: Բոլոր ուղղություններով կազմվել է հաշվեքննության 108 արձանագրություն, որից 14-ը՝ գաղտնի:

Դրանք ամբողջությամբ, «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի սահմանած կարգով, ներկայացվել են հաշվեքննության և ստուգման օբյեկտների ղեկավարներին:

Վերջիններիս կողմից ներկայացվել են առարկություններ և բացատրություններ: Հաշվեքննիչ պալատի կողմից ընդունված առարկությունները հաշվի են առնվել ընթացիկ եզրակացությունների մշակման գործընթացում: Հաշվեքննիչ պալատի կողմից չընդունված առարկություններն ու բացատրությունները եղել են չհիմնավորված և չփաստարկված կամ պարզապես իրենցից ներկայացրել են մեկնաբանություններ արձանագրված անհամապատասխանությունների և խեղաթյուրումների վերաբերյալ:

Հաշվեքննիչ պալատն, առաջնորդվելով ISSAI 20 նախատեսված թափանցիկության և հաշվետվողականության սկզբունքներով, հաշվեքննության և ստուգման օբյեկտների ղեկավարների բոլոր առարկությունները և բացատրությունները կցել է ընթացիկ եզրակացություններին՝ դրանք դարձնելով հրապարակային: Հաշվեքննողների գործողությունները հաշվեքննության և ստուգման օբյեկտների կողմից չեն բողոքարկվել:

Հաշվեքննության ընթացքում եղել են նաև առերևույթ հանցագործության հատկանիշներ պարունակող կասկածներ և դրանց մասով հինգ առանձին ուղղություններով նյութերն ուղարկել ենք Գլխավոր դատախազություն, որոնց կանդրադառնամ ելույթի ընթացքում:

Ասելիքը շատ է, այդուհանդերձ կփորձեմ նախատեսված ձևաչափին համահունչ առանձին հաշվեքննությունների նյութերից մի քանի օրինակներով ներկայացնել առավել ուշագրավ փաստեր:

Քաղաքացիական ավիացիայի մասին

Յուրաքանչյուր տարի պետական բյուջեից ավիացիայի վարչությանը տրամադրվում է համապատասխան միջոցներ՝ «Ավիատուսումնական կենտրոն» ՓԲԸ-ի միջոցով ուսանող-օդաչուների ուսումնավարժանքային թռիչքների իրականացման համար:

Այդ նպատակով, «Ավիատուսումնական կենտրոն» ՓԲԸ կողմից «DIAMOND 40» տիպի օդանավի վարձակալության գործարքի վերաբերյալ նշեմ, որ 2013 թվականից սկսած այդ օդանավի վարձակալության համար պետական ընկերությունը վճարել է շուրջ 600 մլն դրամ վարձավճար, մինչդեռ օդանավը մասնավոր ընկերության կողմից ներմուծվել է դեռևս 2013 թվականին՝ 86.2 մլն դրամ արժեքով: Փաստորեն ստացվում է, որ այս տարիների ընթացքում վճարված 600 մլն դրամի չափով վարձավճարը շուրջ 7 անգամ շատ է, քան օդանավի արժեքը:

Քաղաքացիական ավիացիայում արձանագրված մեկ այլ խնդրի մասին: Պարզվել է, որ ՀՀ-ում օդանավերը գրանցվում են անվճար, շահագործողի սերտիֆիկատն ու թռիչքային պիտանիության սերտիֆիկատը նույնպես տրամադրվում է անվճար, մինչդեռ արտերկրում նման գործողություններն իրականացվում են բավականին շոշափելի վճարովի հիմունքներով:

Հատկանշական է, որ ավիացիայի վարչությունը չունի համապատասխան հսկողական մեխանիզմներ, որով կարող է պարզել ՀՀ-ից դուրս բազավորված ինքնաթիռների փաստացի գործունեությունը:

Հսկողության փաստացի բացակայության պարագայում չեն վերահսկվում նաև հարկային պարտավորությունները:

Օրինակ՝ հիմնականում Հարավային Սուդանում, Չադում բազավորված մի ընկերություն Հայաստանում բազավորված մեկ այլ ընկերության հետ համեմատ 2017 թ.-ին ունենալով 10 անգամ ավելի օդանավ, վճարել է 20 անգամ ավելի քիչ հարկ:

Իսկ հիմա Սոցիալական ապահովության մասին:

Այսպես, սոցիալական ծառայության մասով տեղեկատվական բազաների, սահմանային էլեկտրոնային կառավարման համակարգի, բնակչության պետական ռեգիստրի և այլ շտեմարանների տվյալների համադրումը վկայում է, որ կենսաթոշակների և նպաստների վճարման գործընթացում առկա են խոշոր չափերի հասնող ռիսկեր՝ ավելի քան 15 մլդ դրամի:

Հստակեցնեմ ասածս:

Երկրից 12 ամիս բացակայող աշխատանքային կենսաթոշակ ստացող շահառուներին փաստացի վճարվել է կանխիկ եղանակով՝ 619.1 մլն դրամ: Երկրից 3-ից 9-ը ամիս բացակայող աշխատանքային կենսաթոշակ ստացող շահառուներին փաստացի վճարվել

է կանխիկ եղանակով՝ 4 մլրդ դրամ: **Երկրից բացակայող և այլ անձին լիազորագրով այդ իրավասությունը չտված անձին կենսաթոշակի տրամադրումը խիստ ռիսկային է:**

Թաղման նպաստների վճարման մասով առկա են մեկ անձի կողմից նպաստ ստանալու բազմաթիվ դեպքեր՝ 89.6 մլն դրամի չափով 60 անձ ստացել է թվով 448 թաղման նպաստ, ընդ որում՝ 4 անձ ստացել է 267 թաղման նպաստ՝ 53.4 մլն դրամ ընդհանուր գումարով, որից՝ միայն մեկ անձը՝ թվով 169 նպաստ՝ 33.8 մլն դրամ գումարով և այլն:

Առկա է դեպք, երբ հուղարկավորությունը կազմակերպվել է Վանաձորի տարեցների տան կողմից, սակայն լրացուցիչ տրամադրվել է 5 դեպքով մեկ միլիոն դրամ թաղման նպաստ:

Ընտանեկան նպաստի համակարգի ծրագրի (36.8 մլրդ դրամ) հաշվեքննությամբ արձանագրվել են էական խեղաթյուրման ռիսկեր՝ 10,193 դեպք, 2.3 մլրդ դրամի չափով: Նպաստ են ստացել ընտանիքներ, որոնք փաստացի չեն բնակվում տվյալ հասեցում կամ որոնց անդամները ներգրավված են տնտեսական գործունեության մեջ, վճարումներ են կատարում հարկային և մաքսային մարմիններին, իրականացնում են մեքենաների, անշարժ գույքի գործարքներ և այլն:

Հաշվի առնելով Հաշվեքննիչ պալատի լիազորությունների սահմանափակ շրջանակը՝ հաշվեքննության արդյունքները քննարկվել են ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարի հետ, ում առաջարկվել է ստեղծել հատուկ աշխատանքային խումբ, որը կստուգի արձանագրված ռիսկերը և դրանց վերաբերյալ կտա համապատասխան տեղեկատվություն:

Բյուջետային միջոցների ծախսման ևս մեկ մտահոգիչ օրինակ:

Հայփոստի միջոցով վճարվել է 178.8 մլրդ դրամի չափով (60%) կենսաթոշակ, իսկ բանկերի միջոցով՝ 119.8 մլրդ դրամի չափով (40%): Սակայն այդ ծառայությունների դիմաց պետությունը Հայփոստին վճարել է 1.5 մլրդ դրամ, իսկ բանկերին՝ 80 մլն դրամ միջնորդավճար, ընդ որում Հայփոստի վճարի մեծության չափը չի հիմնավորվում:

Խոսեմ նաև Ջրային տնտեսության մասին:

Ջրային տնտեսության մասով շարունակվում են արդեն խրոնիկ դարձած և տասնամյակներ հանդիպող մտահոգիչ երևույթները: **Բերեմ մի քանի օրինակ:**

Համակարգում շարունակաբար աճում են պարտքերը:

Պետական բյուջեից աջակցության տրամադրմանը զուգահեռ ընկերությունների ֆինանսական վիճակը բարելավելու փոխարեն այն շարունակաբար վատանում է:

ՋՕԸ-երը շարունակում են ջրի դիմաց կանխիկ գանձում իրականացնել: Գործնականում բացակայում է ջրի իրական հաշվառումը:

2013 թվականին 500.0 հազ. եվրո արժեքով ձեռք բերված չափիչ սարքերը սահմանված վայրերում անհասկանալի պատճառներով տեղադրված չեն և այլն:

ԶՐԱՌ ՓԲԸ-ի կողմից ռիսկային է գարնան նախապատրաստական աշխատանքների համար հատկացվող մի քանի հարյուր միլիոն դրամ գումարը, որից կեսը՝ ծախսվել է կանխիկ:

Բացակայում են այդ աշխատանքների կատարման ծախսերը հիմնավորող փաստաթղթերը: Գնումներն իրականացվել են առանց գնումների համար նախատեսված ընթացակարգերի: Այդ աշխատանքների ընթացքում բավականին թանկ գներով են իրականացվել մեքենա մեխանիզմների վարձակալության գործարքները:

Օրինակ՝ ԶԻԼ մակնիշի մեքենաների շուկայական արժեքը կազմում է մոտ 2.5 մլն դրամ, մինչդեռ դրանք վարձակալվում են (30-42 օրվա համար) միջինը 1.2 մլն դրամով, Կամազ մակնիշի մեքենաները՝ 1.5 մլն դրամով:

Նշեմ նաև, որ ԶՕԸ-երի կողմից 2017 թվականին կատարվել է նմանատիպ ռիսկային 1,7 մլրդ դրամի ծախս:

Չի իրականացվում արդյունավետ պլանավորում և հաշվառում: Վերջինս էական ազդեցություն է ունենում նաև մեխանիկական եղանակով մատակարարվող ջրի ծավալների վրա, որի արդյունքում զգալի գումարներ են ծախսվում էլեկտրաէներգիայի մասով:

Էներգետիկ ոլորտի մասին

Բավական մտահոգիչ փաստեր են արձանագրվել Բարձրավոլտ էլեկտրական ցանցեր փակ բաժնետիրական ընկերության ստուգման արդյունքներով:

Նյութը բավականին ծավալուն է: Երկու առանձին դեպքերով նույնը ստուգման ընթացքում ուղարկել ենք գլխավոր դատախազություն:

Առկա են խնդիրներ թե՛ մրցութային գործընթացի, թե՛ դրանց կատարման ֆինանսական կարգապահության մասով: Տրվում են պայմանագրերով չնախատեսված միլիոնավոր դրամների կանխավճարներ, չեն կատարվում պայմանագրային պարտականություններ, իսկ մրցութները հաճախ շահում են պահանջներին չբավարարող կազմակերպություններ:

Էներգետիկ ոլորտի վարկային և դրամաշնորհային ծրագրերի մասով ԲԷՑ-ի և արտասահմանյան կապալառուների միջև հաճախ առաջացել են անհամաձայնություններ և միմյանց նկատմամբ փոխադարձ պահանջներ: Միլիոնավոր դոլարներ արժեցող պայմանագրերի պահանջները հաճախ անտեսվել են:

Տարբեր վարկային ծրագրերի շրջանակներում 6 ենթակայանների վերակառուցումը նախատեսված էր ավարտել 2018թ. ընթացքում, սակայն 30.09.2018թ. դրությամբ դրանց աշխատանքների կատարողականները տատանվում են 21-44% միջակայքում:

Ընդհանուր առմամբ արձանագրվել է 246 դեպքով անհամապատասխանություններ, որից ավելի քան 30-ը ֆինանսական բնույթի: Դրամային արտահայտությամբ դրանք կազմում են մոտ 10 մլրդ դրամ:

Առողջապահական ԾԻԳ-ի մասին

ԾԻԳ-ի կողմից ձեռք բերված սարքավորումների և պարագաների գները համեմատվել են դրանք ԾԻԳ-ին մատակարարած կազմակերպությունների կողմից ներմուծման և ձեռքբերման գների հետ: 2.18 մլրդ դրամ արժեքով 167 անվանում ապրանքների համեմատությամբ պարզվել է, որ մատակարարները դրանք ձեռք են բերել 1.3 մլրդ դրամով կամ ԾԻԳ-ին տրամադրել են 847.2 մլն դրամ ավելի արժեքով (առանց տեղափոխման, տեղադրման և ուսուցման ծախսերի):

Հաշվեքննության ընթացքում համեմատվել են բժշկական հաստատությունների համար սարքավորումների, կահույքի և պարագաների միևնույն լոտերի համար հայտ ներկայացրած կազմակերպությունների գնային առաջարկների առանձին չափաբաժինների միավորի գները և տեխնիկական բնութագրերը: Արդյունքում պարզվել է, որ եթե մրցույթների գնահատումը կատարվեր ըստ առանձին չափաբաժինների և ոչ թե՝ ըստ լոտերի, ապա՝ միայն երեք մրցույթներով կարող էր տնտեսվել 184.4 մլն դրամ:

Բնապահպանության մասին

ՀՀ-ում գործող շուրջ 178 ձկնաբուծարաններից ընտրանքային կարգով 28-ում կատարված դիտարկման արդյունքում պարզվել է, որ թույլատրելի 104.5 մլն մ³-ի փոխարեն օգտագործվում է դրանից 88.4 մլն մ³-ով ավելի ջուր: Արդյունքում պետական բյուջե չի վճարվել 325.4 մլն դրամ բնօգտագործման վճար:

Բացի այդ, օրենքով նախատեսված երկրորդային ջրօգտագործման խթանման նորմերի չկիրառման հետևանքով միայն վերոնշյալ 28 ձկնաբուծարանների կողմից օգտագործվող շուրջ 185 մլն մ³ ջուրն Արաքս գետով դուրս է հոսում ՀՀ տարածքից:

Մյուս խնդիրը, որի վրա կուգենայի հրավիրել ձեր ուշադրությունը հետևյալն է՝ բնապահպանության նախարարությունը, տիրապետելով խեցգետնի պաշարների վերաբերյալ հստակ տվյալներ, հաշվի չի առել դրանք և շարունակել է տրամադրել թույլատրելի որսաչափը բազմակի անգամ գերազանցող թույլտվություններ: Արդյունքում առկա է հետևյալ պատկերը՝ եթե մինչև 2014 թ. Հայաստանից արտահանվել է ավելի քան 4300տ խեցգետին, ապա 2017թ. և 2018 թ.-ի 9-ը ամիսներին միասին վերցրած՝ ընդամենը 357տ:

Հարգելի գործընկերներ, դուք գիտեք, որ Հաշվեքննիչ պալատը ներգրավված է նաև ԵԱՏՄ համատեղ ստուգումներին: Այդ մասով կցանկանայի խոսել ներմուծման մաքսատուրքերի մասին:

Արձանագրել ենք, որ Ղազախստանի Հանրապետությունում ընդերքօգտագործողների կողմից 2014-2017 թթ. վճարված ներմուծման մաքսատուրքերի գումարները (մոտ 30.0 մլն ԱՄՆ դոլար) Ղազախստանի Հանրապետության լիազոր մարմնի կողմից չեն բաշխվել ԵԱՏՄ անդամ պետությունների միջև: Արդյունքում չի կատարվել բարձրագույն

վերահսկիչ մարմինների կողմից 2017 թ.-ի վերահսկողության արդյունքներով տրված հանձնարարականը:

Առաջարկել եմ ՌԴ հաշվիչ պալատին, որպես 2018 թվականի համատեղ վերահսկողական միջոցառումների կազմակերպիչ, ԵԱՏՄ բարձրագույն վերահսկիչ մարմինների անունից պաշտոնապես դիմել ԵԱՏՄ դատարան, որպեսզի խնդիրը կարգավորվի դատական կարգով: Սույն խնդիրը իմ կողմից բարձրացվել է նաև 2018 թվականի նոյեմբերի 29-ին ք. Մոսկվայում կայացած ԵԱՏՄ անդամ պետությունների բարձրագույն հաշվեքննիչ մարմինների համատեղ կոլեգիայի նիստի ընթացքում: Ներկա փուլում համատեղ քայլեր են ձեռնարկվում տվյալ խնդրահարույց հարցը լուծելու ուղղությամբ:

Հարգելի գործընկերներ, օրինականներն իսկապես բազմաթիվ են:

Հաշվեքննիչ պալատն իր գործունեության ընթացքում ամբողջությամբ հետևել է «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի 13-րդ հոդվածով սահմանված «քաղաքական չեզոքության» սկզբունքի պահանջներին:

Ինչպես բոլոր ընթացիկ եզրակացությունները, այնպես էլ՝ սույն տարեկան հաղորդումը, գերծ է օրենքով գաղտնիք պարունակող և անհատական տվյալներից:

Տարեկան հաղորդումը, ինչպես նաև ընթացիկ եզրակացությունները գերծ են որևէ «որակումից», որը կարող է վերաբերել բացահայտված անհամապատասխանություններին և խեղաթյուրումներին, ինչպես նաև գերծ են որևէ «կանխատեսումից», որը կարող է առնչվել բացահայտված անհամապատասխանությունների և խեղաթյուրումների հետևանքներին:

Հինգ առանձին ուղղություններով Հաշվեքննիչ պալատը հենց հաշվեքննության ընթացքում եկել է հետևության, որ կատարված որոշ արարքներ պարունակում են առերևույթ հանցագործության հատկանիշներ, և այդ նյութերը համապատասխան որոշումներով ուղարկել է ՀՀ գլխավոր դատախազություն: Դրանցից երկուսը վերաբերում է «Բարձրավոլտ էլեկտրացանցեր» ՓԲԸ-ի, մյուս երկուսը՝ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի, իսկ մեկը՝ ՀՀ Արմավիրի մարզի Նորակերտ համայնքի հաշվեքննություններին:

Մենք ակտիվ համագործակցում ենք Գլխավոր դատախազության հետ, և ոչ միայն 2018թ.-ի ծրագրով, այլ նաև 2017թ. -ի վերահսկիչ պալատի վերահսկողության նյութերով: Պարբերաբար տեղեկատվություն ենք ստանում դատախազական մարմիններից մեր նյութերով տարվող աշխատանքների մասին:

Օրինակ՝ 2017 թ.-ի Դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայությունում իրականացված վերահսկողության նյութերով 2018 թ.-ին Գլխավոր դատախազությունում հարուցվել է 7 քրեական գործ՝ խաբեության եղանակով առանձնապես խոշոր չափերի, ընդհանուր առմամբ ավելի քան 1.3 մլրդ դրամի վնաս պատճառելու և պետական ծառայություն իրականացնող պատասխանատու պաշտոնատար անձանց, այդ թվում՝ ԴԱՀԿ ծառայության աշխատակիցների կողմից այլ ծանր հետևանքներ առաջացրած պաշտոնեական անփութություն կատարելու մասով:

«Սևան ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ում և «Մելորացիա» ՓԲԸ-ում մեր կողմից իրականացված ուսումնասիրության նյութերով ՀՀ գլխավոր դատախազությունում նույնպես հարուցվել են քրեական գործեր:

Ներկա պահին հանցագործության հատկանիշների առերևույթ առկայությունը պարզելու և իրավական գնահատական տալու կամ դատախազական ներգործության այլ միջոցներ կիրառելու նպատակով գլխավոր դատախազությունը ուսումնասիրվում է Հաշվեքննիչ պալատի նյութերը: Որոշ նյութեր ուղարկվել են համապատասխան նախաքննական մարմիններին արդեն հարուցված քրեական գործերին կցելու և նյութերում առկա տեղեկությունները ստուգելու նպատակով անհրաժեշտ դատավարական գործողություններ կատարելու համար:

Տարեկան հաղորդման մեջ ամփոփված են նաև առաջարկություններ Ազգային ժողովին և Կառավարությանը՝ հաշվեքննության արձանագրված անհամապատասխանությունների, խեղաթուրումների վերացման, առաջարկությունների իրագործման գործընթացի նկատմամբ հետհսկողության կամ follow-up իրականացնելու ընթացքում համագործակցել Հաշվեքննիչ պալատի հետ:

Բացի այդ, առաջարկվել է բարելավել արտաքին պետական հաշվեքննության ոլորտի վերաբերյալ ՀՀ օրենսդրությունը՝ նկատի ունենալով INTOSAI ստանդարտներով սահմանված ֆինանսական, գործառնական և կազմակերպչական անկախության հարցերը:

Հարգելի գործընկերներ, թերևս այսքանը: Ինչպես նշեցի տարեկան հաղորդումն արդեն հասանելի է բոլորի համար: Այնտեղ դուք կգտնենք առավել մանրամասն տեղեկություններ պալատի ամբողջ գործունեության վերաբերյալ, թե՛ քանակական և թե՛ որակական առումով:

Շնորհակալություն ուշադրության համար: